

prima instanță: O. Cojocaru

instanța de apel: L. Popova, M. Moraru și A. Nogai

DECIZIE

20 august 2014

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ
lărgit al Curții Supreme de Justiție

în componență:

Președintele completului, judecătorul Tatiana Vieru

Judecătorii: Ion Corolevschi, Ion Druță, Constantin Alerguș și Nadejda
Toma

examinând recursul declarat de Ludmila Triboi,

în pricina civilă la cererea de chemare în judecată depusă de Ludmila Triboi
împotriva lui Babei Anatolii, intervenient accesoriu notarul public Șumcov Andrei
privind declararea nulității testamentului.

împotriva deciziei Curții de Apel Chișinău din 29 ianuarie 2014, prin care a
fost respins apelul declarat de Ludmila Triboi,

c o n s t a ț ă:

La 14 ianuarie 2013, Ludmila Triboi a depus cerere de chemare în judecată
împotriva lui Babei Anatolii, intervenient accesoriu notarul public Șumcov Andrei
privind declararea nulității testamentului.

În motivarea acțiunii, reclamanta a indicat că este fiica defunctului Triboi
Andronic. După decesul tatălui său, Ludmila Triboi s-a adresat notarului public
Șoimu Rodica în vederea deschiderii dosarului succesoral, la care a aflat că Triboi
Andronic i-a testat lui Babei Anatolii garajul nr. 234 din cooperativa nr. 8,
amplasat mun. Chișinău, str. Codreanu 81/1.

A menționat Ludmila Triboi că garajul sus-indicat a fost procurat în timpul
căsătoriei părinților acesteia.

Sușține reclamanta că, în ultimii ani dânsa a fost în imposibilitate să
îngrijească de tatăl sau, care era grav bolnav și necesita îngrijire permanentă.

La 07 decembrie 2005 Triboi Andronic a donat pârâtului Babei Anatolii
lotul cu destinație agricolă nr. 347 din Întreprinderea Pomicolă „Trușeni”, pe care a
fost construită o casă în care a locuit și decedat tatăl Ludmillei Triboi.

Consideră Ludmila Triboi că, testamentul nr. 19041 din 01 decembrie 2011
prin care Triboi Andronic i-a testat lui Babei Anatolii garajul nr. 234 din
cooperativa nr. 8, amplasat în mun. Chișinău, str. Codreanu 81/1, este lovit de
nulitate deoarece nu întrunește condițiile de valabilitate, a fost întocmit în perioada
în care Triboi Andronic era bolnav și nu-și putea conștientiza acțiunile.

Solicită reclamanta Ludmila Triboi, declararea nulității testamentului nr. 19041 din 01 decembrie 2011 întocmit de notarul public Șumcov Andrei.

Prin hotărârea Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 09 iulie 2013, acțiunea a fost respinsă (f.d.82, 85-87).

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 29 ianuarie 2014, apelul declarat de Ludmila Triboi, a fost respins, cu menținerea hotărârii Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 09 iulie 2013 (f.d.131, 132-134).

La 25 aprilie 2014, Ludmila Triboi prin intermediul avocatului Spînu Iurie a depus recurs împotriva deciziei instanței de apel, solicitând casarea deciziei instanței de apel și a hotărârii primei instanțe cu emiterea unei noi hotărâri de admitere a acțiunii sau restituirea pricinii spre rejudecare în instanța de apel.

În motivarea recursului a indicat că, instanțele de judecată la adoptarea hotărârilor contestate au încălcat normele de drept material și procedural, nu au constatat și elucidat circumstanțele care au importanță pentru examinarea justă a pricinii.

Potrivit art. 434 alin. (1) CPC, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale.

La materialele cauzei, în scrisoarea de însoțire nu este indicată data expedierii în adresa părților de către Curtea de Apel Chișinău a deciziei emise la 29 ianuarie 2014 (f.d. 135), însă potrivit copiei plicului anexat la materialele cauzei (f.d. 142) se atestă că instanța de apel a expediat copia deciziei sus-indicate în adresa reprezentantului recurentei Ludmila Triboi, Spînu Iurie, la data de 26 februarie 2014.

Prin prisma normei citate și luând în considerare faptul că la materialele cauzei nu a fost anexată dovada recepționării de către recurentă a deciziei motivate a instanței de apel, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție consideră recursul declarat, ca fiind depus în termen.

Prin încheierea Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 13 august 2014 recursul declarat de Ludmila Triboi a fost considerat admisibil.

Potrivit art. 441 Codul de procedură civilă, în cazul în care recursul este considerat admisibil, un complet din 5 judecători examinează fondul recursului.

În conformitate cu art. 442 alin. (1) Codul de procedură civilă, judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, în limitele invocate în recurs și în baza referinței depuse de către intimat, legalitatea hotărârii atacate, fără a administra noi dovezi.

La 08 iulie 2014 reprezentantul recurentului Babei Anatolii, prin intermediul Poștei Moldovei a depus referință, care a fost înregistrată în instanța de recurs la 09 august 2014, prin care a solicitat respingerea recursului și menținerea deciziei Curții de Apel Chișinău din 29 ianuarie 2014 (f.d. 148-150).

Potrivit art. 444 Codul de procedură civilă, recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces.

Examinând argumentele recursului în raport cu circumstanțele cauzei, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție conchide că recursul înaintat de avocatul Spînu Iurie în interesele Ludmillei

Triboi urmează a fi admis cu remiterea pricinii la rejudecare din următoarele motive.

În conformitate cu art.445 alin. (1) lit.c) CPC, instanța, după ce judecă recursul este în drept, să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită pricina spre rejudecare în instanța de apel în toate cazurile în care eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

Instanța de recurs consideră că motivele de casare invocate în cererea de recurs și-au găsit confirmare în cadrul examinării recursului.

Conform art. 6 alin. (1) dreptul la un proces echitabil, din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa.

În ședința instanței de judecată s-a constatat că Triboi Andronic prin testamentul din 18 mai 2005, semnat personal, autentificat de Notarul Public Hrolovici Maria și înregistrat cu nr. 581, i-a testat Ludmillei Triboi tot patrimoniu său, inclusiv apartamentul nr. 98, din mun. Chișinău, str. Teilor casa nr. 11, casa de locuit în r-ul Nisporeni satul Vânători și lotul aferent, lotul pomicol și garajul ce-i aparține cu drept de proprietate (f.d.39).

Ulterior, la 01 decembrie 2011 a fost întocmit un alt testament prin care Triboi Andronic i-a testat lui Babei Anatoliei garajul nr. 234 din cooperativa nr. 8, amplasat mun. Chișinău, str. Codreanu 81/1, act juridic autentificat de Notarul Public Șumcov Andrei și înregistrat cu nr. 19041. Din motive de boală a lui Triboi Andronic testamentul în cauză a fost semnat de către Ciorba Olga.

Totodată, la 13 decembrie 2011 a fost întocmit testamentul nr. 2411 autentificat de Notarul Public Hrolovici Maria și semnat personal de Andronic Triboi, prin care ultimul i-a testat Ludmillei Triboi toate depunerile bănești aflate pe contul său în Banca Comercială „Mobiasbanca” în orice valută, precum și dobânda aferentă (f.d. 50).

La 14 ianuarie 2013, Ludmila Triboi a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui Babei Anatoliei, cu participarea intervenientului accesoriu, notarul public Șumcov Andrei, privind declararea nulității testamentului nr. 19041 din 01 decembrie 2011 întocmit de notarul public Șumcov Andrei.

Prin hotărârea Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 09 iulie 2013, acțiunea a fost respinsă (f.d.82, 85-87).

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 29 ianuarie 2014, apelul declarat de Ludmila Triboi, a fost respins, cu menținerea hotărârii Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 09 iulie 2013 (f.d.131, 132-134).

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, studiind actele pricinii și verificând legalitatea și temeinicia deciziei instanței de apel, constată că contrar prevederilor art. 118 al. (3) CPC, la adoptarea deciziei în cauza dată nu au fost constatate și elucidate pe deplin circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinii în fond și respectiv au fost aplicate eronat normele de drept material și procedural, ce constituie temei de casare a deciziei pronunțate și restituire a pricinii spre rejudecare.

În conformitate cu art. 239 CPC, hotărârea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărârea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședință de judecată.

În conformitate cu art. 241 alin. (5) CPC, în motivare se indică circumstanțele pricinii constatate de instanță, probele pe care se întemeiază concluziile ei privitor la aceste circumstanțe, argumentele invocate de instanță la respingerea unor probe, legile de care s-a călăuzit instanța.

Potrivit art. 390 alin. (1) lit. e) CPC decizia instanței de apel trebuie să conțină motivele concluziilor instanței de apel și referirea la legea guvernantă.

Totodată hotărârea trebuie să fie certă, completă, corectă, clară, consecutivă, convingătoare și concretă. Circumstanțele și probele constatate în cauză urmează să fie expuse într-o strictă consecutivitate logică. De asemenea concluziile instanței expuse în partea motivată a hotărârii trebuie să coincidă cu circumstanțele pricinii, constatate pe parcursul dezbaterilor judiciare, în caz contrar hotărârea fiind lovită de nulitate.

Instanța de recurs reține că la dosar este anexat raportul de expertiză psihiatrico-legală post-mortem nr. 175 f/f din 04 noiembrie 2013 prin care se constată că în perioada întocmirii testamentului din 13 decembrie 2011, Triboi Andronic se afla în stare de demență, ce îl lipsea de capacitatea de a-și conștientiza acțiunile sale și a dirija cu ele, din care considerent nu putea acționa cu discernământ (f.d. 109-112).

Urmează de menționat că, instanța de apel în decizia sa din 29 ianuarie 2014 a indicat că apreciază critic afirmațiile Ludmilei Triboi precum că consimțământul lui Triboi Andronic nu a fost exteriorizat și la momentul întocmirii testamentului nu putea conștientiza acțiunile sale, or nu au fost prezentate careva probe concludente ce ar confirma faptul că în perioada întocmirii testamentului Triboi Andronic nu era în stare să conștientizeze și să dirijeze acțiunile sale.

Prin urmare, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, ajunge la concluzia că instanța de apel a examinat insuficient circumstanțele pricinii, nu a supus examinării depline cumulul probelor și înscrisurilor anexate la dosar și nu a dat o apreciere raportului de expertiză psihiatrico-legală post-mortem nr. 175 f/f din 04 noiembrie 2013, în privința lui Triboi Andronic.

Astfel instanța de apel urma să stabilească și să elucideze perioada în care Triboi Andronic se afla în incapacitate de a-și conștientiza și dirija acțiunile sale, precum și faptul dacă la data întocmirii testamentului contestat din 01 decembrie 2011, ultimul era în deplinătatea facultăților mintale în vederea manifestării depline a consimțământului privind testarea bunurilor sale.

Instanța de recurs reține că stabilirea capacității lui Triboi Andronic la întocmirea testamentului nr. 19041 din 01 decembrie 2011 prin care ultimul i-a testat lui Babei Anatolii garajul nr. 234 din cooperativa nr. 8, amplasat în mun. Chișinău, str. Codreanu 81/1 are importanță pentru constatarea valabilității testamentului contestat și soluționarea justă a litigiului.

Totodată partea motivată a deciziei instanței de apel în mod evident, reflectă doar poziția invocată de reprezentantului intimatului, fără a fi luată în calcul cumulul înscrisurilor anexate la materialele pricinii.

Astfel Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, stabilește că conținutul deciziei Curții de Apel Chișinău din 29 ianuarie 2014 nu reflectă motivarea desfășurată a concluziilor instanței în ceea ce privește respingerea apelului, având un caracter superficial și evaziv fapt care servește temei de casare cu restituirea pricinii la rejudecare în instanța de apel.

Instanța de recurs mai reține că prin încheierea Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău, a fost dispusă efectuarea expertizei psihiatrico-legală post-mortem în privința defunctului Triboi Andronic, în pricina civilă la cererea de chemare în judecată a Ludmilei Triboi împotriva Nataliei Babei privind declararea nulității testamentului din 13 decembrie 2012, conform căruia Andronic Triboi i-a testat Nataliei Babei, depunerile bănești aflate pe contul său în Băncile Comerciale „Moldindconbank”, „Victoriabank” și „Banca de Economii”.

Ulterior, la 25 noiembrie 2013 raportul de expertiză psihiatrico-legală post-mortem nr. 175 f/f din 04 noiembrie 2013, dispus prin încheierea Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău, în privința defunctului Triboi Andronic a fost anexat la materialele dosarului, de către reprezentantul Ludmilei Triboi, pe parcursul examinării cererii de apel intentată de Ludmila Triboi împotriva hotărârii Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 09 iulie 2013.

Totodată urmează de menționat că pe marginea cazului dat în procesele verbale ale ședințelor Curții de Apel Chișinău, nu este examinat nici un demers al participanților la proces privind anexarea la materialele dosarului a raportului de expertiză sus-menționat și nici soluționarea acestui demers de către instanța de apel prin încheiere după ascultarea opiniilor celorlalți participanți.

Potrivit art. 372 alin. (1²) CPC în cazul în care părțile și alți participanți la proces invocă necesitatea administrării de noi probe, aceștia trebuie să indice probele respective, mijloacele prin care ele pot fi administrate, precum și motivele care au împiedicat prezentarea lor în prima instanță.

În conformitate cu art. 380 alin. (1) CPC instanța de apel soluționează cererea și demersul participantului la proces ce țin de examinarea apelului după ce ascultă opiniile celorlalți participanți.

(2) Părțile și ceilalți participanți la proces sînt în drept să ceară prezentarea unor noi probe a căror reclamare a fost respinsă de prima instanță.

(3) Cererea și demersurile înaintate se soluționează în conformitate cu prevederile art.48 și 203, instanța de apel nefiind în drept să le respingă din motivul respingerii lor în primă instanță.

Astfel instanța de recurs constată că, la materialele cauzei lipsește actul jurisdicțional de procedură prin care s-a dispus anexarea la dosar a raportului de expertiză psihiatrico-legală post-mortem nr. 175 f/f din 04 noiembrie 2013, în privința defunctului Triboi Andronic, prin care se constată că în perioada întocmirii testamentului din 13 decembrie 2011, ultimul se afla în stare de demență, ce îl lipsea de capacitatea de a-și conștientiza și dirija acțiunile sale.

În acest sens din considerentele menționate și având în vedere faptul că s-a constatat aplicarea eronată a normelor de drept procedural și deoarece eroarea

judiciară în cauză nu poate fi corectată de către instanța de recurs, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, ajunge la concluzia de a admite recursul, a casa integral decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe cu restituirea pricinii spre rejudecare în instanța de apel.

În conformitate cu art. 432 alin. (3) lit.b) CPC, se consideră că normele de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat în cazul în care pricina a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată.

În cererea de recurs, avocatul recurentei Ludmila Triboi a indicat că instanța de apel a încălcat normele de drept procedural, judecând apelul în absența Ludmilei Triboi și a reprezentantului ei, cărora nu li s-a comunicat locul unde se va desfășura ședința instanței de apel.

Instanța de recurs a stabilit că la 26 noiembrie 2013 în cadrul Curții de Apel Chișinău a avut loc prima ședință de examinare a apelului declarat de Ludmila Triboi împotriva hotărârii Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 09 iulie 2013, care a fost amânată pentru data de 17 decembrie 2013 din cauza neprezenței participanților la proces. La materialele cauzei este anexată citația Curții de Apel Chișinău, recepționată de către Ludmila Triboi și Anatolii Babei la 05 decembrie 2013 (f.d. 97, 98), prin care părțile sunt informate despre faptul că la 17 decembrie 2014, va avea loc examinarea cererii de apel depusă de Ludmila Triboi împotriva hotărârii Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 09 iulie 2013, care va desfășura în incinta Curții de Apel Chișinău de pe str. Teilor 4 (f.d. 96).

Din procesul-verbal al ședinței de judecată din 17 decembrie 2013 rezultă că aceasta a fost amânată pentru data de 29 ianuarie 2014, dând posibilitate intimatului de a face cunoștință cu cererea de apel.

Instanța de recurs a stabilit că, la 30 decembrie 2013, Curtea de Apel Chișinău a expediat în adresa participanților la proces, citația pentru ședința de judecată din 29 ianuarie 2014, indicând că aceasta va avea loc în instanța de apel de pe bd. Ștefan cel Mare 73, mun. Chișinău (f.d.105), însă date despre recepționarea citației respective de către participanții la proces, la materialele cauzei nu sunt anexate.

Potrivit art. 105 alin. (1) CPC citația și înștiințarea se trimit prin scrisoare recomandată cu aviz de primire sau prin persoana împuternicită de judecată.

Instanța de recurs reține că la dosar nu sunt anexate careva înscrisuri ce ar confirma faptul recepționării de către părți a citației Curții de Apel Chișinău pentru ședința de judecată din 29 ianuarie 2013, în care este indicat că examinarea apelului va avea loc în instanța de apel de pe bd. Ștefan cel Mare 73, mun. Chișinău.

Totodată Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție a stabilit că, la dosar este anexată recipisa prin care reprezentanții părților Ludmila Triboi și Anatolii Babei sunt înștiințați despre amânarea examinării cauzei pentru data de 29 ianuarie 2014 ora 10⁰⁰, cu indicarea ulterioară pe citație în absența părților, a locului examinării apelului, care a fost schimbat la Curtea de Apel Chișinău de pe bd. Ștefan cel Mare 73, mun. Chișinău (f.d. 102).

Astfel reprezentanții părților nu au cunoscut despre schimbarea locului examinării apelului declarat de către Ludmila Triboi împotriva hotărârii Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 09 iulie 2013.

Urmează de menționat și faptul că, în cererea de recurs, reprezentantul Ludmillei Triboi a mai indicat că în ședințele anterioare, examinarea apelului a avut loc doar în instanța de apel de pe str. Teilor 4, mun. Chișinău (f.d. 138).

Astfel instanța de recurs consideră dovedite afirmațiile în cauză, or pe avizele de recepție a corespondenței anexate la dosar, în calitate de expeditor este indicată doar Curtea de Apel Chișinău, cu sediul în mun. Chișinău, str. Teilor 4.

Prin urmare, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, apreciază că instanța de apel, încălcând normele de drept procedural indicate, nu a întreprins măsurile necesare de citare legală și de informare a recurente Ludmila Triboi și a avocatului acesteia despre locul unde urmează să se prezinte părțile în vederea examinării cererii de apel.

Totodată Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție consideră că, examinarea pricinii în lipsa recurente Ludmila Triboi și a reprezentantului ei, a privat-o pe aceasta de posibilitatea de a-și formula, argumenta și dovedi poziția sa în proces, dreptul de a-și apăra interesele, fapt ce a dus la neelucidarea pe deplin a circumstanțelor care au importanță pentru soluționarea pricinii în fond, încălcarea principiului contradictorialității și egalității părților în drepturile procedurale, prevăzut de art. 26 CPC și art. 6 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

În astfel de circumstanțe, Colegiul lărgit constată că, recurenta Ludmila Triboi și reprezentantului ei, nefiind citați legal în ședința instanței de apel din 29 ianuarie 2014, prin aceasta încălcându-se prevederile art.6 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, care prevede că „orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de Lege...” (Hotărîrea Curții Europene a Drepturilor Omului din 01 februarie 2005 în cauza lui Ziliberg contra Republicii Moldova). Or, art. articolul 6 al Convenției garantează dreptul unei persoane să participe efectiv la examinarea procesului său. Acest lucru include, printre altele, dreptul nu numai de a fi prezent, dar și de a urma toate procedurile în fața instanței. Acest drept face parte implicit din noțiunea de principiu al contradictorialității și poate să derive din garanțiile stipulate de prevederile Convenției

Mai mult, Colegiul reiterează că dreptul de acces la un tribunal constituie un element inherent al tuturor garanțiilor procedurale prevăzute în Convenție (*CEDO, hot. Campbell și Fell vs. Marea Britanie din 25.02.1982*). Or, cum drepturile fundamentale trebuie garantate într-o manieră concretă și reală, iar nu iluzorie și teoretică, imposibilitatea concretă de sesizare a unei instanțe de către persoana interesată constituie o încălcare a dreptului acesteia de acces la justiție (*CEDO, hot. Airey vs. Irlanda din 09.10.1979*).

Instanța de recurs apreciază că examinarea cauzei cu încălcarea dreptului la un proces echitabil reprezintă în mod cert, temei de casare a hotărârii instanței de apel, deoarece poate duce la soluționarea eronată a cauzei.

Totodată, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție consideră imposibilă corectarea erorii admise de către instanța de apel în condițiile procedurii prevăzute de către legislația procesuală pentru soluționarea recursului, motiv pentru care cauza urmează a fi restituită spre rejudecare.

În conformitate cu art. 444, art. 445 alin. (1) lit. c), art. 445 alin. (3) CPC, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție,

d e c i d e:

Se admite recursul declarat de către Ludmila Triboi.

Se casează decizia Curții de Apel Chișinău din 29 ianuarie 2013 în pricina civilă la cererea de chemare în judecată a Ludmillei Triboi împotriva lui Babei Anatolii, intervenient accesoriu notarul public Șumcov Andrei privind declararea nulității testamentului, cu restituirea pricinii spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău.

Decizia nu se supune nici unei căi de atac.

Președintele ședinței, judecătorul

Tatiana Vieru

Judecătorii

Ion Corolevschi

Ion Druță

Constantin Alerguș

Nadejda Toma